

ENRIC DILMÉ
de. enrique

FRANCIS GEORGE STEINER IN MEMORIAM

Es ha deixat **Francis George Steiner** un dels intel·lectuals més brillants de la cultura europea del darrer segle. Reconegut crític literari és un referent en el camp de la literatura comparada i una figura inqüestionable del pensament de postguerra. Va néixer a París el 1929 on la seva família es va traslladar alarmada per les primeres mesures antisemites de l'alcalde de Viena, del que **Adolf Hitler** prendrà bona nota en arribar al poder. En començar la segona guerra mundial es van mudar de nou, aquest cop a Estats Units, on **Steiner** estudiarà a les **Universitats de Chicago i Harvard** de les que després serà professor igual que en les de **Princeton, Oxford, Cambridge, Ginebra i Innsbruck**.

Foto: <http://tumeser.com/2017/01/12/george-steiner-una-entrevista/>

En el meu cas vaig quedar fascinat pels seus llibres com l'autobiogràfica **Errata** (1998) o **Un largo sabado, conversaciones con Lauder Adler** (2016) però molt especialment amb **La Nostalgia del Absoluto** (2001). La seva anàlisi de la creixent necessitat de l'home occidental per trobar un succedani a la religió cristiana m'explicava moltes de les creences i supersticions que veig al meu voltant. Com deia **Steiner**:

Las iglesias y corrientes cristianas (subrayo esta pluralidad) organizaron en gran medida la visión occidental de la identidad humana y de nuestra función en el mundo, y sus prácticas y simbolismo impregnaron profundamente nuestra vida cotidiana desde el final del mundo romano y helenístico en adelante, pero gradualmente, por razones diversas y complicadas, fueron perdiendo el control sobre la sensibilidad y la existencia cotidiana. En mayor o menor grado, el núcleo religioso del individuo y de la comunidad degeneró en convención social. Se convirtió en una especie de cortesía, en un conjunto ocasional o superficial de actos reflejos... Este desecamiento, este agotamiento, que hasta tal punto llegó a afectar al centro mismo de la existencia intelectual y moral de Occidente, dejó un inmenso vacío. Y donde existe un vacío, surge nuevas energías y realidades que sustituyen a la antiguas.

Altres pensadors de referència han opinat de forma similar. Per exemple **Umberto Eco** (1932-2016) que en una entrevista (Babelia, El país, 01.04.1999) comentava:

Cuando la gente deja de creer en Dios no es que a partir de ese momento deje de creer en todo, al contrario, cree en todo. Es una crisis cierta: la crisis de la religiones reveladas crea infinitas supersticiones, y los positivistas del siglo XIX creían en el espiritismo.

ENRIC DILMÉ
de. enric dilmé

George Steiner (així signava les seves obres) compartia amb **Sir Karl Popper**¹ la voluntat d'establir la diferència entre ciència i pseudociència i l'argumentació que els tres grans sistemes que van voler substituir la religió van ser: el **Marxisme**, el **Psicoanàlisi** i l'**Antropologia**, als que, reconeixien un gran esforç d'anàlisi, veien mancades de base científica.

L'escriptor **Vladimir Nabokov** -popular per la novel·la *Lolita*- se sumà a aquesta idea i en el recopilatori d'entrevistes *Opiniones contundentes* (1999) comentava sobre el **psicoanàlisi**:

No puedo concebir que nadie en su sano juicio acuda a un psicoanalista, pero desde luego que, si está mentalment trastornado, uno puede intentar cualquier cosa; después de todo, los charlatanes y los chiflados, los hechiceros y los santones, los reyes y los hipnotizadores han curado a gente, especialmente gente histérica. Nuestros nietos, sin duda, mirarán a los psicoanalistas de hoy con el mismo divertido desdén con que hoy miramos la astrologia y la frenologia.

Com podem veure **Nabokov** (1899-1977) era massa optimista. Res a veure amb la vida d'aquestes primers dècades del segle XXI on les supersticions continuen estant a l'ordre del dia reafirmant el discurs de **Steiner**²:

Los cultos de la insensatez, las histerias organizadas, el oscurantismo, que se ha convertido en un rasgo tan importante de la sensibilidad y la conducta occidental durante estas décadas pasadas, son cómicos y a menudo triviales hasta cierto punto; pero representan una ausencia de madurez y una autodegradación que son, en esencia, trágicas...

...nuestro clima psicológico y social es el más infectado por la superstición y el irracionalismo de todo tipo desde el declinar de la Edad Media y, quizás, incluso desde la crisis del mundo helenístico...

...la intensidad de la credulidad individual modula todo el panorama, desde la obediencia total - seres humanos adultos que se abstienen de ir al trabajo y se meten en la cama cuando las estrellas están en una configuración amenazante- hasta el murmullo suavemente desconcertante y desaprobador de las almas elegantes que "realmente no creen en todo eso" pero sienten que podría haber algo de verdad en ello.

La superstició imperant afecta en tots els àmbits de la vida, fins i tot, en els professionals. Alguna vegada he tingut algun client que venia demanant pel **Feng shui** amb la fortuna de no va passar d'aquí. Per sort, el 2019, aquesta geomància d'origen xinès ha estat declarada oficialment una pseudoteràpia pel govern espanyol³.

Recordo també una conferència al **COAA** davant una vintena d'assistents que tractava d'unes suposades proporcions naturals. La conferenciant sostenia que existia unes proporcions òptimes pel benestar de la gent diferents a cada punt del planeta per estar relacionades a la longitud i latitud

¹ K. Popper, *La lógica de la investigación científica*, Madrid, 1980.

² Recordem com Carl Jung en *Sobre cosas que se ven en el cielo* (1958) ja va parlar del mite modern dels OVNIS. Per la seva part l'amic de Steiner, Albert Einstein, va pronunciar la cèlebre frase: *Hi ha dues coses infinites l'univers i l'estupidesa humana, però sobre l'univers encara tinc dubtes*. En aquesta direcció és divertidíssima la teoria de la estupidesa de Carlo Cipolla en *Allegro ma non troppo* (1988) i el *Dizionario della stupidità* (2016) de Piergiorgio Odifreddi.

³ <https://www.infosalus.com/actualidad/noticia-sanidad-ciencia-realizan-primer-listado-73-pseudoterapias-20190228121307.html>

ENRIC DILMÉ
d.e. arquitecte

de cada lloc. Aquestes proporcions es podien aplicar a tot, des d'estris, als mobles, a la casa i a la ciutat sencera. Pinzellades saltuàries inconnexes sobre construccions medievals servien de guarnimenta a l'explicació. Fins i tot, el **Crismó** que apareix a les façanes de moltes esglésies ja no ara el monograma de Crist (format per les lletres greges X i P superposades) sinó una referència inequívoca als quatre punts cardinals i a les proporcions miraculoses. Al final de la xerrada vaig apel·lar als estudis de metrologia medieval⁴, als tractats històrics d'arquitectura⁵ o als mateixos llibres d'obra de les catedrals, on res es diu de tot això, per dubtar de tant extraordinària teoria.

Crismó de l'església de Sant Pere el Vell d'Osca (foto: huescalamagia.es)

La resposta de la ponent va oscil·lar entre la conspirativa voluntat d'amagar tan preciós llegat i la ceguera de la ciència oficial. Em vaig adonar que l'auditori o combregava amb la ponent o li donava el benefici del dubte. Al final de la conferència la gent es va animar a explicar experiències personals que anaven del nirvana assolit durant un eclipsi de sol que, a més, va ser premonitòriament viscut, als dots d'endevinatòries de la conferenciant de les que algun dels existents deia donar fe. Per contra a mi se'm retreia l'obstinació per la racionalitat i la manca de sensibilitat com si un no pogués combinar les dues coses. Recordo haver acabat aconsellant als presents la lectura de la **Nostàlgia de l'Absolut** i com jo, en arribar a casa, el vaig rellegir. Com ho torno a fer ara que m'he assabentat del traspàs del seu autor: **George Steiner**.

Escrit a Escaldes-Engordany el 4 de febrer del 2020

⁴ E. Dilmé, *Aproximació a la metrologia i les proporcions en l'arquitectura medieval catalana*, treball de doctorat, 2007, inèdit.

⁵ Des de Vitruvi a Alberti de Paladi a Serlio de Milizia a Violet le Duc ...